

maga sokféle olvasóját a mai szociális problémákra, a nemzeti mulasztásokra.

E regény ifjúsági irodalmunk java-terméséhez tartozik. Nem ígér sokat, de jóval többet bevált, mint akárhány «szenzációs», gyökértelen ifjúsági» munka. Kivált az benne meghatóan szép, hogy a szerző szívvel-lélekkel vállal közösséget zsenge olvasóival, mindig egész embernek nézi őket, nem veregeti fölényesen a vállukat s mindvégig úgy beszél, mintha közvetlenül élő szóval mondaná el bájos történetét.

Szatmári.

Hamvas H. Sándor: Budapest. VII., Szövetség-ucca 17/b. Regény.

A regény első részének megjelenése egyik folyóiratunkban azzal a pikantériával vonta magára a figyelmet, hogy szerzőjeként egy új író: Gollub Mária szerepelt. Az izes naturalizmussal megirt részletek valóban nem mindennapi bátorságra vallottak az *író nő részéről* és meg is érdemelték a figyelmet. Később azonban kiderült, hogy az igazi szerző *férfi* és amint azt most könyve elején olvashatjuk: «a kényszerítő körülmények hatása alatt» használta az álnevet. Nem helyeseltük a szerző eljárását, mert legfőbb célját, a nyilvánosságot, amint az eredmény mutatja, akkor is elérte, amikor nem álnevet használt.

A könyv egy nagy bérkaszárnya lakóiról szól. A szerző jó megfigyelő és éles képekben rajzolja meg a helyenkint kispolgári, helyenkint proletár lakóknak küzdelmét a megélhetésért. Az emberi nyomorúságnak ebben a bokkrétájában kedvünkre válogathatunk a típusokban. Van itt szorgalmas stréber, szűkmarkú zsu-gori, jövőjét féltő kistisztviselő, szervezett munkás, van alkoholista, prostituált, irigy, hazug, tolvaj, kommunista, szenteskedő, ahogy az élet

halomra hordta őket. A szerző nem nagyon válogat közöttük s talán, hogy hitelt érdemlőbb legyen az írás, átbotába, minden rendszer nélkül vetíti őket elének. És leír egy névestét, egy lakodalmat, egy kilakoltatást, egy végrehajtást, egy balesetet, egy halált, egy megőrülést. Dúskál a «mélységek»-ben, de minden tendencia nélkül és alkalmasint azért, mert az az elv vezeti: ilyen az élet, nézzétek meg szépitő szemüvegnélkül!

De sajnós, ez a sok élettelen alak, ez a sok kitűnően fotografált életkép, teljesen hangsúlytalanul vész el, mert a szerző nem tudja mondanivalóját semmilyen írói cél szolgálatába állítani. Nincs szintézise. És e nélkül ez a sok kitűnő részlet csak összehordott anyag marad, alig jelentősebb a riportnál. Kár pedig. Mert a szerző írói felkészültségéből, egy kis igazi elmélyüléssel, többre is telne.

M. Gy.

A katolikus újjászületés az irodalomban.

Történelembölcseleti közhely, hogy amikor valamilyen eszmeáramlat fejlődésének tetőpontjára ér, láthatóvá lesznek a kezdődő új világnézet első nyomai is. A materializmus ma már túl van a virágkorán. Új gondolatot nem ad, csak az eddig kitermelt eszmék szállanak le mind szélesebb és szélesebb rétegekbe. Az új szellemiség is nemcsak első lépéseit teszi meg, hanem már sikereket is aratott. Az ébredező antimaterializmus egyik legérdekesebb tünete a *katolikus újjászületés*. Ma még semmiesetre sem szabad azonosítanunk ezt az újjászületést a szellem általános megújulásával, de ha pesszimizstikusan is ítéljük meg a kilátásokat, nem szabad kizártnak tartanunk, hogy a jövő világnézetében megint az annyiszor eltemetettnek hirdetett és most megint erőre kapó katolicizmus vezérszólamot visz majd.

Azt hiszem, fölösleges tényeket felsorolni és bizonyítékokat összehordani, mindenki tudja és látja, hogy ez a katolikus újjászületés jelentkezik — ha nem is egyforma eredménnyel — a vallásos életben, a társadalomban és politikában egyaránt. A változás az irodalomban és filozófiában a legfeltűnőbb, hiszen éppen ezen a területen érték a leghevesebb támadások a katolicizmust. Ha áttekinthető képet akarunk kapni az irodalom terén végbemenő újjászületésről, a fejlődés szempontjából két csoportba sorozhatjuk az írókat. Az egyik a nagy magánosok, az előfutárok csoportja, a másik a már megszervezett: csoportokba, iskolákba, folyóiratok köré tömörülő katolikus újjászületés.

Legjobban talán *Prohászka Ottokár* nevével jellemezhetem az első csoportot, akit nálunk legjobban ismernek. Munkásságuk nagy visszhangot keltett, sokszor nagy sikereket is arattak, de kortársaik közül inkább csak a másodrangú tehetségek álltak melléjük. A maghintas igazi eredménye csak az utánuk következő nemzedékben mutatkozik. Ebbe a csoportba tartozik a francia *Huysmans* (belga), *Péguy* és *Bourget*, sőt még *Claudé* is, aki ugyan ma is fejlődésben levő nagy tehetségű író, de formájában, tartalmában, környezetével inkább tekinthető magánosnak, mint a megszervezett francia katolikus irodalom tagjának. *Huysmans* és *Claudé* képviselik a miszticizmus felé hajló érzelmességet, *Bourget* az erkölcsi kérdésekkel foglalkozó, komoly lelkiismeretet ébresztgető értelmi kereszténységet.

Közülük való az angol *G. K. Chesterton* több társával (*Kilaire Belloc*) és az olasz *Papini* is. *Chesterton* a *Wilde* és *Shaw*-féle aforizma- és paradoxonirodalom folytatója, amely sok mindent feláldoz egy-egy szellemes fordulatért. *Chesterton* könyvei is,

ha nem is mindig meggyőzőek, — legtöbbször azok — de állandóan szellemesek. Különleges értéket biztosít műveinek e paradoxonok paradox használatával. Ezt a mult század végének szkeptikus hangulatából eredő formát a katolikus igazságok védelmére használja fel. *Papini* a futurizmusból magával hozott lendületet az igazság keresésére fordította. Kevés írónál találunk keserűbb büntudatot és hevesebb meggyőződést.

A másik csoport szervezettségében áll, hogy egyrészt új gócpontokat, legtöbbször folyóiratokat szerez magának és ezekből kiindulva a régebbi — az eddig tétlen, vagy nagyon is megszabott keretben működő — katolikus intézményeket igyekszik megújítani. Noha ezek a szervezetek a különböző országokban hasonlóak, mégis — a katolicizmus minden egyetemesége ellenére is — az egyes nemzetek tulajdonságai is megjelennek bennük. A további felosztás alapján ezeket az elütő vonásokat veszem, ami szükséges is, mert egyező tulajdonságok alapján nem lehet felosztást csinálni, meg érdekes is, mert katolicizmusukon keresztül az egyes nemzeteket is megismerjük.

A katolikus újjászületés irodalmi téren különösen két országban ért el eredményt: a franciáknál és a németeknél. A katolicizmus újjászületése Franciaországban már a kezdet óta kapcsolatban áll az újabban fellendült katolikus filozófiával, a neothomizmussal. *Mercier* bíboros nevéhez fűződik a kezdsé dicsősége. Mélyen bevilágít a francia lélekbe az a tény, hogy ez az erősen értelmi filozófia, oly nagy mértékben el tudott nálunk terjedni. Ha arra gondolunk, hogy a francia műveltség egész történelmében mily nagy szerepet játszottak a különböző tudatosító, racionalizáló törekvések, nem tarthatjuk véletlennek, hogy *Szent Tamás* intellektualizmusa nálunk terjedt el

legjobban ma is, ahogy a középkorban is a *Sorbonne* volt a gócpontja, *Jacques Maritain* a legismertebb és legtehetségesebb képviselője ennek a bölcséletnek, amelynek újdonsága az, hogy a modern filozófia és korunk problémáit *Aquinói Szent Tamás* módszerével és gondolataival oldja meg. Világnézetének lényege az állandósághoz való ragaszkodás, ami egyenes következménye bölcséleti intellektualizmusának, mert az ember lelki életében szintén az értelem képviseli az állandóságot a folyton hullámzó érzelmekkel szemben. Ennek bizonyos konzervativizmus a következménye, amely azonban nem a jelenlegi állapotot akarja konzerválni, hanem az ezután megállapítandó rendet, amelynek célja Isten, vezérlő eszméje a keresztény erkölcs. A katolikus meggyőződés bizonyos hatás-kereséssel és támadó kedvvel párosul *Henri Massis*-ban, de fegyelmezett gondolkozásmódja és ízlése megóvja a túlzásoktól.

Ez a bölcséleti intellektualizmus a regényirodalom síkján, mint erkölcsi kérdéseket tárgyaló és a bűn, a jóság, a lelkiismeret mélységeit kutató művészet jelenik meg. Ezekből a modern katolikus regényekből — s ez nemcsak a franciákra áll — kimaradt elődjeik egyik legsajátabb vonása: a célzatosság, amit az író meggyőződése helyettesít. Nem akarnak valamilyen tételt bizonyítani, csak történetet mondanak el sokszor flaubert-i «impassibilité»-vel. Meggyőződésük inkább a tárgyválasztásból derül ki, meg azokból az apró jelekből, amelyekkel a legszigorúbb realista is elárulja egyéniségét — ha van. Elsősorban áll ez *Mauriac*-ra, a modern francia katolikus regény nagymesterére. *Bernanos* már líraibb és pathétikusabb, sőt sokszor — sajnos — szónokias. *Green* közelebb áll *Mauriac*hoz, sőt a regény alaphangulatának mesteri árnyalásában, a lelki

eseményeknek izgalommá váló fokozásában rajta is túlesz.

A német katolikus szervezetek felvirágzása a Szentszék és Bismarck kormánya között lefolyt kultúrharc következménye s ezért érthető, hogy egészen napjainkig elsősorban politikai színezetűek voltak. A politikai érdeklődés magával szokta hozni a történelemmel való behatóbb foglalkozást is. A katolikus újjászületés másik központi gondolata ennek következtében a középkorkutatás. A középkor azonban nemcsak mint eddig elhanyagolt kutatási terület szerepel, hanem hamarosan példaképpé is válik és a mai zűrzavarból kivezető utat valamilyen «új középkorban» látják. *Landsberg* és a menekült orosz *Berdjajeff* legismertebb nevű apostolai az új középkornak. Jellemző a gondolat kiforratlanságára, hogy az egyik (*Landsberg*) nagyobb rendet és fegyelmet, a másik valami misztikus békét és Istenben való egyesülést vár ettől az új korszaktól. Ezt a középkor iránt felébredt érdeklődést a regény területén egy sereg író képviseli, akik közül a legtehetségesebb a norvég létére is német kultúrkörbe tartozó *Sigrid Undset*. Megragadóan frissek középkori témájú hatalmas regényei, amelyeknek mély emberismerete, őszintén átélt természeti képei mögött az életből való kiábrándulás halk lírája zenél. Modern témájú regényei már nem közelítik meg a középkoriakat, ami szintén bizonyítja, hogy ihletét elsősorban nem az élet, hanem az a fent említett történelmi érdeklődés táplálja. Érdekes, hogy a német katolikus regény másik legismertebb írója, *Gertrud le Fort* is nő.

Ha a német katolicizmus újjászületéséről beszél valaki, nem szabad elhallgatnia *Joseph Eberle* nevét, aki a fürge és tág látókörű katolikus folyóirat típus megalapítója a «*Das neue Reich*»-hel, amely mostanában

olvadt a belőle kivált «*Schönere Zukunft*»-ba. Magas nivójú cikkei ugyan sokszor politikai tartalmúak, de világnézeti kérdésekhez is hozzászólnak s ez ad alkalmat arra, hogy megemlítssem nevét. Körülbelül ugyanez az eset *Muckermann*-nal, aki azonban már nemcsak a dialektika fegyvereit használja, hanem a tanulmány, szónoklat és költemény között álló egyéni műfajban meleg férfias lírájával is megfogja az olvasót.

A magyar katolikus újjászületésnek már megvannak a költői: *Sík Sándor* és a heves viták központjában álló *Mécs László*, van regényírója is,

Balla Borisz, aki az Eberle által alapított folyóirat típus magyar képviselőjének, a *Korunk Szavá*-nak, egyik alapítója, amely folyóirat elsősorban politikai és világnézeti kérdésekkel foglalkozik. A mozgalom és a folyóirat még annyira friss, hogy nehéz itt is érvényesíteni eddigi szempontunkat: a nemzeti jellemvonások ki-domborítását a katolikumban. A német katolikus újjászületés szociális programja és misztikus iránya nálunk minden esetre eredetibbnek tűnik fel, mint hazájában s ezért visszhangja is nagyobb.

Fábián István.

Külföldi regények magyar nyelven.

Wilder : Szent Lajos király hídja.
Révai . — **Aldanov** : Az ördög hídja. —
Aldanov : Az összeesküvés. Káldor.

1.

Thornton, Wilder remekműve, a Szent Lajos király hídja, olyan könnyűben s — mondhatnám — olyan társaságban került most a magyar olvasóközönség elé, aminő valóban megilleti. A Klasszikus Regénytár aranykeretbe foglalt fémjelzése sohasem jelentett egyszerű besorozást, ellenkezőleg: köteteinek kissé régies, sohasem hivalkodó — s talán éppen ezért a divatáramlatok által kevésbé sebezhető — nemes diszítésével, szolid betűivel, főként azonban hagyományával s vitathatatlan belső értékeivel afféle jelképi «*Institut de France*»-ot alkotott, amely kötelék — épp előkelő hagyományainál fogva — voltaképp egyértelmű volt a halhatatlansággal. S a Klasszikus Regénytár *Institut*-je azért is volt megbízhatóbb a párisi akadémiánál, mert a halhatatlanság kérdésében semmit sem kellett kockáztatnia: halála előtt ugyanis teljes határozottsággal éppoly kevésbé mondható valaki hal-

hatatlannak, mint — Solon értelmezésében — boldognak. Thornton Wilder azonban, mikor most új hanggal gyarapítja e halott halhatatlanok kórusát, eleven volta mellett sem bontja meg a sor értékbeli egyöntetűségét. A Szent Lajos király hídja klasszikus mű.

Egy sivatag millió és millió homokszeme — parányi kvarckristálya — az élet szürkén szürkére torló apró eseménykéivel s ha nincs napsugár, mely egyszer — véletlenül? — ráhull és felgyújtja benne a gyémántok tűzét: örök homály a sorsa. A nagy költők szeme is így emel fel jelentéktelen, homályba bozult emberleleteket, egy pillanatra fellobbantja bennük az egyetemes szépség és egyetemes törvény izzását, hogy szinte szédülünk: egy homokszemben ennyi csillogás! S ahol a mi látásunk boldogan fedezi fel a spektrum hét színét, a költő még az ibolyántúli láthatatlan színek százeit sejteti.

Thornton Wilder azok közé a szerencsés és ihletett alkotók közé tartozik, akiknek a szeme az élet porából igazgyöngyöt és gyémántot varázsol.